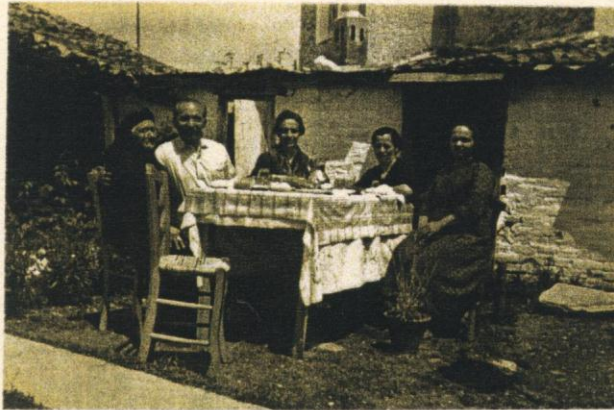

ΜΑΡΙΑ ΤΑΜΠΑΚΙΩΤΗ-ΣΙΜΟΥ

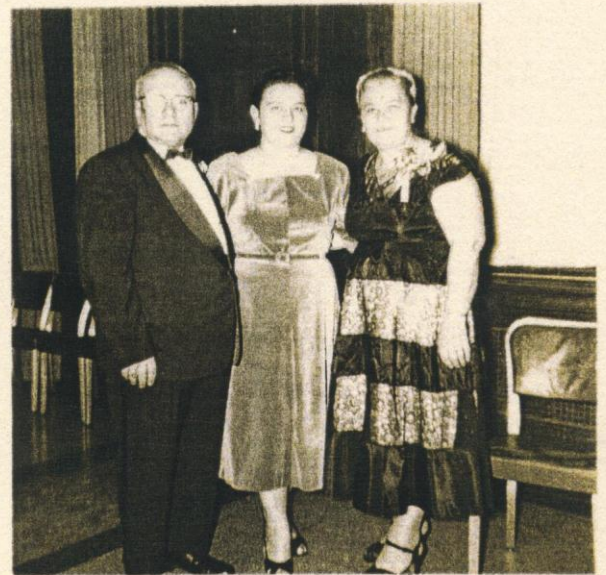
ΑΜΕΡΙΚΑ-ΑΜΕΡΙΚΑ

Ο θανάσιος Η Νίρα Ο μικρός αδερφός
Αμερική 1954

Επί τέρους!
Ο θανάσιος αγμαστίαφι στη μάνα

DECEMBER, 1955

Η Ανάστω (δεξιά)

ΤΡΙΚΑΛΑ 2013

*Κι α σου μιλώ με παραμύθια και παραβολές,
είναι γιατί τ' ακούς γλυκότερα.*

Σεφέρης, «Τελευταίος Σταθμός».

Κι εκεί που λες, φίλε μου, ωραία, ξεμπερδέψαμε με τις υποχρεώσεις μας, δώσαμε ό,τι της οφείλαμε και της ζωής, καιρός πια να χαλαρώσουμε, να ξεκουράσουμε και το μυαλό μας, έρχεται μια ωραία πρωΐα, που ξυπνάς και ανακαλύπτεις πως χρωστάς και άλλα. Και αυτά τα χρωστικά δεν σου τα ζητά κανείς άλλος. Αυτά σου τα ζητά επιτακτικά ο άλλος σου εαυτός, αυτός που έχει βαλθεί να μην σε αφήσει να ησυχάσεις στιγμή. Και σου χτυπά την πόρτα αδιάκριτα όποτε γουστάρει – δεν ξέρει και από καλούς τρόπους – , και σου τριβελίζει το μυαλό. «Και για την Αμερική ποιος θα μιλήσει, μου λες; Τόσοι νεκροί που περιμένουν τη σειρά τους τι θα γίνουν; Έτσι έφυγαν και χάθηκαν και δεν απόμεινε απ' αυτούς τίποτα;» Και τότε σε πιάνει ένα μεταφυσικό δέος και χάνεις την ησυχία σου. Ξυπνάς, κοιμάσαι και δεν μπορείς να ηρεμήσεις πουθενά. Το Χρέος, το Χρέος. Βιάσου να το ξοφλήσεις, γιατί οι Ερινύες είναι αμείλικτες. Δεν σου ζητούν κόλλυβα και τρισάγια. Αυτά τελείωσαν. Έχουν και ημερομηνία λήξεως. Τα βάσανά τους να εξιστορήσεις. Ψυχές πονεμένες, που πάλεψαν με νύχια και με δόντια σε χαλεπούς καιρούς να κρατηθούν όρθιες. Και τότε τι κάνεις; Ανοίγεις τα ερμάρια και τα αρχαία μπαούλα του μυαλού σου, αρχίζεις το ψάξιμο και ξεκινάς. Ευτυχώς όμως που δεν είσαι μόνος σ' αυτή την αναζήτηση. Το ίδιο σαράκι κατατρώγει τις ψυχές και άλλων, όπως του συμπατριώτη, του Χρήστου, που έζησε από κοντά τις καλές και τις δύσκολες στιγμές αυτών των ανθρώπων.

Τέλειωνε ο 19ος αι. όταν οι ταλαιπωρημένοι πληθυσμοί της ορεινής Πίνδου πήραν τη μεγάλη απόφαση. Ο τόπος τους φτωχός. Φθινοπώριαζαν με 300 πρόβατα και τους έβρισκε η άνοιξη με 50. Απελπισία και μαυρίλα. Η οικογένεια του Θανάση μεγάλη. Έξι παιδιά, δύο γονείς και δύο παππούδες. Δέκα πιάτα στο τραπέζι κάθε φορά. Η μάνα τις πιο πολλές

φορές προσποιούνταν τη χορτάτη, μα όλοι γνώριζαν ότι έκοβε από το δικό της στόμα για να βάλουν μια μπουκιά παραπάνω στο στόμα τα παιδιά. Η Ρηνούλα ήταν και λίγο φιλάσθενη και ο Θανάσης πάνω στην ανάπτυξη. Δύσκολα τα πράματα. Και δεν ήταν μονάχα η οικογένεια της Ρηνούλας και του Θανάση. Όλες σχεδόν στο ίδιο καζάνι έβραζαν. Τσιγαρίζονταν μέρα νύχτα από την ανέχεια και τις ανάγκες.

Ο Θανάσης, ευαίσθητος μα και απύς, είδε και απόειδε. Δεν το βαστούσε άλλο η καρδιά του και μια μέρα, ύστερα από έναν αδυσώπητο χειμώνα, φώναξε τη μάνα του: « Μάνα, δεν πάει άλλο. Την πήρα την απόφασή μου και δεν κάνω πίσω, ο ίδιος ο Θεός να κατεβεί στη γη. Φεύγω για την Αμερική». Η μάνα πέταξε το μαύρο της μαντήλι και άρχισε να μαδιέται και να ολοφύρεται. Ίδια ηρωίδα αρχαίας τραγωδίας. Σαν την Κλυταιμνήστρα, όταν της πήραν την Ιφιγένεια για τη θυσία. «Θανάση μου, θέλεις να με στείλεις στα Κανίκια μian ώρα αρχύτερα; Έχεις πέντε αδέρφια πίσω. Δεν τα λυπάσαι; Εγώ δεν θα το αντέξω. Θα μ' ακούσεις τα χαμπέρια. Θανασάκη μου, άσε τον Θεό να αποφασίσει αυτός πότε θα είναι η ώρα να χωριστούμε.» Έλεγε η μάνα και τραβούσε τα μαλλιά της και έσκαβε με τα νύχια της τη γη για να μπει μέσα να μη δει τον ζωντανό τον ξεχωρισμό.

Αν η μάνα ήξερε γράμματα, θα καταριόταν τον Κολόμβο που γι' αλλού ξεκίνησε κι αλλού πήγε κι αυτός ο ευλογημένος, που σήμερα της άναψε εκατό φωτιές και δεν ήξερε ποια να πρωτοσβήσει. Τον Θανασάκη της να σκεφθεί, τα αδέρφια του που θα τον αποχωρίζονταν, τον άντρα της που ήταν και φιλόρρωστος; Τι μέρα της ξημέρωσε; Και το είχε δει το όνειρο το μαύρο η έρμη, αλλά για να το ξορκίσει, πήρε δυο σπειριά αλάτι και βγήκε και τα σκόρπισε έξω στην αυλή, κάτω απ' τις τριανταφυλλιές.

Αν ήξερε γράμματα η μάνα θα 'πιανε το μοιρολόγι:

*Φουρτούνιασε η θάλασσα και βουρκωθήκαν τα βουνά,
Είναι βουβά τ' αηδόνια μας και τα ουράνια σκοτεινά
Κι η δόλια μου ματιά θολή
Παιδί μου ώρα σου καλή.*

*Να σε παιδέψει ο πλάστης μας καταραμένη ξενιτιά
Μας παίρνεις τα παιδάκια μας και μας αφήνεις τη φωτιά
Και πίνουμε τόση χολή
Όταν τα λέμε ώρα καλή*

Μα η μάνα ούτε τον Κολόμβο καταριόταν ονομαστικά ούτε τον Βιζυηνό τραγουδούσε, μονάχα έκλαιγε βουβά και, όταν δεν μπορούσε άλλο να σιωπά, ροβολούσε κατά το ποτάμι ή ανηφόριζε κατά την Αγια-Μαρίνα για να ανοίξει τις βαλβίδες και να αποφορτίσει το καζάνι που χόχλαζε μέσα της. Εκεί σήκωνε τα χέρια της στον ουρανό και τότε παρακαλούσε το Θεό μαζί με όλο το επουράνιο επιτελείο του, τότε ξεχνούσε τη θέση της και του ζητούσε εξηγήσεις σαν ίσος προς ίσον για το κακό που τη βρήκε. Κι ο Θεός την άκουγε και κουνούσε το κεφάλι στοχαστικά. «Το πεπρωμένον φυγείν αδύνατον» απαντούσε. Να το πίστευε άραγε κι ο ίδιος αυτό το πεπρωμένο; Αυτός που έκανε τα πλάσματά του ελεύθερα να δρουν και να αποφασίζουν; Όμως κάτι έπρεπε να της πει και αυτής της μάνας κατεβαίνοντας στο επίπεδό της και εκλαϊκεύοντας όσο μπορούσε τη συνομιλία μαζί της. Και ας μην ξεχνούμε πως αυτό το πεπρωμένο, η ειμαρμένη, η μοίρα, το γραφτό, οι βουλές του Θεού, το τυχερό, το κισμέτ,-θα μπορούσα να συνεχίσω με πολλά ακόμη συνώνυμα και ξενόγλωσσα- αυτό λοιπόν είναι που κράτησε ανά τους αιώνες όρθιο τον άνθρωπο και τον στήριξε σε στιγμές δύσκολες, σε στιγμές που δεν υπήρχε τίποτα δίπλα του για ν' ακουμπήσει. «Αυτό ήταν το τυχερό μου, μπορώ να τα βάλω με τον Θεό;» ήταν η συνηθέστερη φράση στα δύσκολα. Μπορεί ως προς αυτό να έχετε τις αντιρρήσεις σας, αλλά μην μου αντιλέξετε ότι σας μιλώ για ανθρώπους ακρωτηριασμένους και ανελεύθερους. Μακάρι να είχαμε όλοι το ακμαίο ηθικό και το πνευματικό και ψυχικό ανάστημα ενός Καζαντζάκη ώστε να μη φοβόμαστε τίποτα, να είμαστε ελεύθεροι, να πατάμε γερά μόνο στα δικά μας πόδια. Όμως μπορούμε; Γι' αυτό χρειαζόμαστε ένα στήριγμα κατά την ψυχοσύνθεσή του και τα πιστεύω του ο καθένας. Πάσχιζε λοιπόν να την στηρίξει ο Θεός, μα η μάνα δεν τον άκουγε. Βλέπετε είναι τόσο ψηλά κι αυτός ο

ευλογημένος, άντε να συνεννοηθείς. Κι έτσι ξαναγύριζε η μάνα πίσω στο χωριό, ώσπου να ξαναγεμίσει το καζάνι και να ξαναχρειαστεί αποφόρτιση...

Όσο η μάνα οδύρονταν και έψαχνε στον ουρανό απογειωμένη για συμμάχους, ο Θανάσης προσγειωμένος κατέστρωνε μεθοδικά το σχέδιό του. Πήγε και βρήκε τον θείο του, τον Βαγγέλη, που ετοιμαζόταν να αναχωρήσει για το μεγάλο ταξίδι από ώρα σε ώρα. Από την ώρα που πληροφορήθηκε την απόφαση του θείου του έχασε τον ύπνο του. Ο θείος, άνθρωπος της περιπέτειας, δεν είχε καμιά αντίρρηση να πάρει μαζί του τον νεαρό ανηψιό του, ίσα-ίσα μάλιστα του υποσχέθηκε να κάνει ό,τι μπορεί για να κάμψει τις αντιρρήσεις της μάνας. Να μη σας τα πολυλογώ, ο Θανάσης κι ο θείος Βαγγέλης βρέθηκαν ένα πρωινό να αναχωρούν χέρι-χέρι. Πήραν τον κατήφορο και έφτασαν στα Κανίκια. Πίσω τους ένα πλήθος βουβό, αδέλφια, ξαδέρφια, γειτόνοι, φίλοι, κι ανάμεσά τους οι τραγικές φιγούρες του πατέρα και της μάνας. Κρατούσαν στα χέρια λουλούδια, βασιλικό και γκουντουφίτσες. Έκλαιγαν σα να ακολουθούσαν το ξόδι του Θανασάκη. Ήξεραν βαθιά μέσα τους ότι δεν θα ξαναβρεθούν ποτέ όλοι μαζί. «Ανάθεμά σε ξενητιά και συ και το καλό σου», βαριαναστέναζε η μάνα. Ο Θανάσης με τον θείο έστριψαν στη Σμίξη και χάθηκαν. Όλοι γύρισαν να φύγουν. Η μάνα μόνο στεκόταν στην θέση της ακίνητη, με τα μάτια στραμμένα στον ουρανό. Ζητούσε πάλι τον λόγο απ' τον Θεό ή τον παρακαλούσε να απλώσει το τεράστιο, το παντοδύναμο χέρι του πάνω από το σπλάχνο της, θεϊκή ομπρέλα προστασίας από κάθε κακό και αναποδιά; Στεκόταν λοιπόν ακίνητη εκεί. Μα πώς να φύγει; Κι αν άνοιγαν ξαφνικά τα βουνά, έτσι από συμπόνια, και της φανέρωναν για μια τελευταία φορά τον Θανασάκη; Περίμενε, περίμενε, μα τα βουνά στέκονταν ασάλευτα σαν τους τριακόσιους που φύλαγαν αμετακίνητοι τις Θερμοπύλες.

Σαν είδε κι απέιδη η μάνα, μάζεψε τα κομμάτια της και κίνησε για το σπίτι. Έκοψε κατά την κρατούσα τοπική συνήθεια ένα κλαδί από τον γνωστό πλάτανο της Σμίξης, αυτόν που είχε ιδεί όλους τους αποχωρισμούς της Τζούρτζιας, που μεγάλωνε με τα δάκρυα των ανθρώπων και όχι με το νερό της βροχής, και

είχε ακούσει τις θερμότερες ευχές για καλό κατευόδιο και καλή τύχη. Έσφιξε το ιερό κλαδί στον κόρφο της και πήρε τον δρόμο της επιστροφής. Δεν επέστρεφε μόνη της. Αυτό το κλαδί περιέκλειε κατά τις τοπικές δοξασίες όλη τη μεταφυσική δύναμη που θα κρατούσε δεμένο τον Θανασάκη με τον τόπο του και θα του συντηρούσε τον πόθο για το «νόστιμον ήμαρ», την ημέρα δηλ. της επιστροφής στην πατρίδα. Το βράδυ κανείς δεν έβαλε μπουκιά στο στόμα του. Έβαλαν και μια φωτογραφία του Θανασάκη στο τραπέζι για να μην λείψει από ανάμεσά τους και όλοι τους ζούσαν με μια κρυφή ελπίδα μέσα τους. « Ο Θανασάκης θα γυρίσει γρήγορα, μάνα, και θα σου φέρει καινούργια μαντίλα και θα μας φέρει και εμάς παπούτσια για το πανηγύρι και όμορφα τσαρούχια του πατέρα». Έτσι ξορκίζεται το κακό. Με τον καλό τον λόγο. Και τη Μαύρη Θάλασσα, την караβοπνίχτρα, έτσι προσπάθησαν να την καλοπιιάσουν. Την είπαν Εύξεινη, που πα να πει φιλόξενη. Τα παιδιά είναι η προσωποποίηση της αισιοδοξίας, όπως ήταν η νεότης της κάθε εποχής, ανέκαθεν. Είναι τα στοιχεία που κινούν προς τα μπρος τον κόσμο με τη φρεσκάδα, τον δυναμισμό και την ορμή τους. Στην αντίπερα όχθη η ωριμότητα. Η γιαγιά με τον σκεπτικισμό της, απαύγασμα της πείρας τόσων χρόνων ζωής, δεν γελιέται εύκολα. Γνωρίζει καλά πως αυτός ο ξεχωρισμός δεν ήταν παίξε γέλασε. Άλλο μπακαλόπαιδο στην Αθήνα, όπως συνηθίζονταν, άλλο μετανάστης στην άλλη άκρη της Γης. Με τη μαύρη μαντίλα κατεβασμένη χαμηλά ως τα μάτια, δείγμα πένθους και βαθιάς θλίψης, σιγοψιθυρίζει μονολογώντας : «Αχ πιδάκι μ', γι' αυτό την είπαν την αναθιματισμένη Αμερική. Γιατί παν πουλλοί κι γυρίζουν μινικοί». Η γιαγιά σαν άλλη σύγχρονη Πυθία χρησιμοδοτούσε τους λοξούς χρησμούς της, υπαγορευμένους από τον Λοξία Απόλλωνα, διαφορούμενους και δυσεξηγήτους. Χρησμούς που ίσχυαν και δεν ίσχυαν. Θα είναι ο Θανασάκης ένας απ' τους « μερικούς» που θα γυρίσουν; Και ναι και όχι. Για άλλους ναι, για άλλους όχι. Για τη γιαγιά πάντως όχι. Η διαίσθησή της δεν την ξεγελούσε. Για τους άλλους, τους νεότερους, ίσως ναι.

Ο Θανάσης με τον θείο Βαγγέλη περπάτησαν τέσσερα μερόνυχτα κουβαλώντας και τα λίγα μπογαλάκια, τα απολύτως

απαραίτητα, που είχαν πάρει μαζί τους. Εκεί μέσα κρυμμένη ο Θανάσης είχε την οικογενειακή φωτογραφία που είχαν βγάλει το καλοκαίρι στην αυλή. Πίσω για φόντο είχαν απλώσει στον τοίχο ένα κιλίμι πολύχρωμο με λογής-λογής άνθια. Μα η φωτογραφία ήταν ασπρόμαυρη και όλα τα χρώματα του ουράνιου τόξου είχαν αναχθεί στην κλίμακα του γκριζου. Και τα κόκκινα μάγουλα της Ρηνούλας. Μα όταν ο Θανάσης έκλεινε τα μάτια του, τότε καθάριζαν τα χρώματα, και άστραφταν μπροστά του και τα ξανθά μαλλάκια του Γιωργάκη και τα γαλάζια μάτια της μάνας και τα κρεμεζιά τριαντάφυλλα του κιλιμιού.

Την τέταρτη μέρα έφθασαν στην Καλαμπάκα, όπου κατέληγε η σιδηροδρομική γραμμή. Μπήκαν στο τραίνο και τράβηξαν για τον Πειραιά. Ο Θανασάκης πρώτη φορά ξεμυτούσε από το χωριό. Δεν προλάβαινε να αφομοιώνει τις καινούργιες εντυπώσεις. Απέραντοι κάμποι στην αρχή και ύστερα νερό ατελείωτο. Το παιδί αγριεύτηκε. «Και αν βγει το νερό και μας πνίξει; Είδες, θείε, πώς φουσκώνουν τα ποτάμια όταν βρέχει;» «Η θάλασσα δεν φουσκώνει με τη βροχή», τον καθησύχασε ο θείος, αλλά ένιωσε πως δεν ήταν ακόμα ώρα να του πει πως θα πάλευαν με τα κύματά της σαράντα ολάκερα μερόνυχτα. Στον Πειραιά ανέβηκαν στο καράβι και μάρκαραν κατά τη Δύση. Εδώ κανένα αγαπημένο χέρι δεν τους κουνούσε ένα μαντήλι και κανένα στόμα δεν τους φώναζε «ώρα καλή». Έσφιξαν ο ένας το χέρι του άλλου, έσφιξαν ακόμα πιο πολύ τα χείλια τους και την καρδιά τους και έπιασαν μία γωνιά.

Η πρώτη μέρα τους φάνηκε πολύ μεγάλη. Άμα η καρδιά σου είναι δεμένη κόμπο, δένεις μαζί της και τον χρόνο. Όμως κατάλαβαν σύντομα ότι δεν έλεγε να τελειώσει η μέρα, γιατί έτρεχαν από κοντά της και την κυνηγούσαν. Μπροστά ο ήλιος, από πίσω αυτοί. Στην αρχή τα πράγματα ήταν πιο ήμερα. Έβλεπαν στον ορίζοντα και καμιά στεριά. Όλο και κάποιος φάρος γλύκαινε το νυχτερινό έρεβος. Όταν όμως έστριψαν από τον κάβο του Γιβραλτάρ, το τοπίο αγρίεψε. Και συλλογίζονταν: «μα τι σόι άνθρωπος ήταν αυτός, που δεν ήξερε κατά πού πήγαινε και όμως ρίχτηκε στον άγριο ωκεανό και τον νίκησε;» *Πολλά τα δεινά κουδέν ανθρώπου δεινότερον πέλει. Πολλά τα*

φοβερά πράγματα τούτου του κόσμου, όμως δεν υπάρχει τίποτα φοβερότερο από τον άνθρωπο. Τα είπε ο Σοφοκλής, αλλά ποιος τα θυμάται; Γι' αυτό απορούμε ξανά και ξανά για τα ίδια πράγματα. Το ταξίδι είχε απ' όλα. Μπονάτσες και φουρτούνες, λαχτάρες και θαλασσινές απολαύσεις, χαρά για το νέο και νοσταλγία για το παλιό. Νοσταλγία. Ακόμα δεν ξεκίνησαν και τους κυρίευσε το άλγος του νόστου, ο πόνος της επιστροφής. Έτσι γίνεται. Στην αρχή σε συνεπαίρνει ο ενθουσιασμός της περιπέτειας, του ονείρου. Μετά έρχονται τα δύσκολα και το μυαλό αντί να πετάει για μπρος, πισωγυρίζει και σε βαυκαλίζει με απατηλές αναμονές: Θα δουλέψουμε, θα αναμετρηθούμε με όλα τα θεριά, μα δεν θα μας καταπιεί το τέρας. Θα το νικήσουμε. Φρούδες ελπίδες.

Πάνω στις σαράντα μέρες και αφού τόσες φορές είδαν τον Χάρο με τα μάτια, τους ξεμπάρκαραν μισοζωντανούς, μισοπεθαμένους σ' ένα νησάκι, μπροστά στο λιμάνι της Νέας Υόρκης. Ellis island τους τό 'παν. Εδώ τους ξεκαθάρισαν. Από 'δώ αυτοί, από 'κεί οι άλλοι. Γιατροί, έλεγχοι, τα πάντα. Τους έκριναν κατάλληλους και πήραν την επίσημη άδεια εισόδου στη χώρα. Έτσι πέρασαν στη χώρα των ονείρων τους με χίλιες δυο προσδοκίες. Το Αμερικανικό όνειρο είχε γίνει πια και δικό τους όνειρο. Θα τα κατάφερναν; Ο Θανάσης, όταν πήρε τη μεγάλη απόφαση, ένα πράμα είχε στο παιδικό του μυαλουδάκι. Να μπορεί η μάνα να βάζει τα εννιά πιάτα στο τραπέζι και να κάθεται κι αυτή για φαγητό. Και αργότερα, σα θα μεγάλωνε η Ρηνούλα, να μπορεί να σταθεί αυτός στο πόδι του πατέρα και να της δώσει το πρώτο παλικάρι του χωριού. Όχι, δεν ονειρευόταν να γίνει Ωνάσης – που δεν τον ήξερε άλλωστε – ούτε για πάρτη του ρίχτηκε ο Θανάσης στον ωκεανό. Η οικογένειά του τον ενδιέφερε πρώτιστα. Οι ανύπαντρες αδελφές και η αποκατάστασή τους δεν ήταν κυρίως ευθύνη του πατέρα, αλλά των αρρένων αδελφών κι αυτός ήταν διατεθειμένος να δουλέψει διπλή βάρδια σε όποια δουλειά, να κοιμηθεί στο υπόγειο ή στριμωγμένος σε μια γωνιά μαζί με άλλους ξενιτεμένους για να μαζεύει το κομπόδεμα και να μπορεί να πει : « Μάνα, εγώ είμαι εδώ. Γιος, αδερφός και άντρας. Το αρσενικό σου στήριγμα. Για σένα, για τον πατέρα, τους αδελφούς και τις αδελφές μου».

Πέρα όμως από τα στενά όρια της οικογένειας, όλα αυτά τα νεαρά βλαστάρια της Τζούρτζιας είχαν στο νου τους και τη γενικότερη προσφορά προς το σύνολο της μικρής τους πατρίδας. Έκαναν τάματα στην Αγία Παρασκευή και έστελναν χρήματα για να σηκώσουν την εικόνα της στο πανηγύρι, γίνονταν χορηγοί σε κάθε δημόσια δραστηριότητα του τόπου τους, αποτελούσαν τους μεγάλους ευεργέτες της Φιλεκπαιδευτικής Αδελφότητας. Η προσφορά τους έχει απαθανατιστεί στην χαρακτηριστική φωτογραφία του ιδρυτή της Φ.Α.Τ.Α. δίπλα στην τεράστια καμπάνα, η οποία κατασκευάστηκε με χρήματα των εν Αμερική Τζουρτζιωτών.

Τον Θανάση τον συμμαζέψαν στην αρχή κάποιοι πατριώτες τζουρτζιώτες που είχαν προηγηθεί. Του βρήκαν δουλειά, πιάτα τι άλλο. Έτσι ξεκινούσαν όλοι στην αρχή. Με τα πιάτα και τη στήριξη της παροικίας. Εκεί βρήκε τη δεύτερη μάνα του. Η Ανάστω ήταν πατριώτισσά του, που την είχε πάρει ο πατέρας της μαζί του στο τρίτο ταξίδι του και την πάντρεψε εκεί με έναν τζουρτζιώτη. Μπάρκαραν από τον Πειραιά με το πλοίο «ΠΑΤΡΙΣ» και βγήκαν στην ξενιτιά καταχείμωνο, στα τέλη του Δεκέμβρη. Τι να κάνει ο έρμος; Πέντε κορίτσια του έδωσε ο θεός. Πήρε τα μάτια του κι αυτός και έκοψε πέρα. « Όπου με βγάλουν τα κύματα», είπε στη γυναίκα του. « Άμα πνιγώ, βάλε με στο ψυχοχάρτι και προχώρα μπροστά. Μην κιοτέψεις σε τίποτα». Κι έφυγε. Έμεινε η Μάρω με πέντε κορίτσια, το μικρότερο στα σπάργανα. Στο τρίτο ταξίδι του πήρε την Ανάστω, τη μεγαλύτερη, μαζί του που είχε πατήσει τα δεκατέσσερα. Τη συμμαζέψε κι αυτή η τζουρτζιώτικη παροικία και της στάθηκε στα προβλήματα της θηλυκής νιότης και της επιβίωσης. Επειδή η Ανάστω είχε νιώσει στο πετσί της τι θα πει να είσαι στην πιο τρυφερή ηλικία μακριά από τον τόπο σου και κυρίως τη μάνα σου, έγινε η ίδια μάνα σε όλα τα τζουρτζιωτόπουλα που έφθαναν στα όρια της απελπισίας. Τους στάθηκε στη χαρά, στη λύπη, στην αρρώστια. Έρχονταν οι πατριώτες από την Αμερική και έφερναν τα χαιρετίσματα στη μάνα της, έσκυβαν σαν σε εικόνισμα και της φιλούσαν ευλαβικά το χέρι. Εκείνη χαιρόταν με τις καλές ειδήσεις που έπαιρνε, μα το αναμμένο κάρβουνο που έκαιγε μέσα της δεν

έσβηνε. Όταν ήταν μόνη της, σιγοψιθύριζε τα τελευταία λόγια της Ανάστως:

Θα φύγω, μάνα μ', και θα κλαις

Θα πάω μακριά στα ξένα

Καημένη Αναστασιά,

Θα πάω μακριά στα ξένα

Φεύγω σ' αφήνω γεια.

Θα κάνεις χρόνους να με δεις,

Μήνους να μ' ανταμώσεις

Καημένη Αναστασιά,

Μήνους να μ' ανταμώσεις

Μανούλα μου γλυκιά.

Μα κι αυτό το τραγούδι λες και τό 'φτιαξαν παραγγελία για την Ανάστω της. Της έξυνε τις πληγές κάθε φορά που το σιγοτραγουδούσε. Και η αλήθεια είναι ότι ούτε χρόνους ούτε μήνους έκανε να την ιδεί. Δεν την ξανάδε ποτέ. Όταν η Ανάστω γύρισε μετά από 37 χρόνια πίσω, είχαν φύγει από τούτον τον κόσμο και ο πατέρας και η μάνα και η αδελφή της, η Κούλα. Και τις άλλες τρεις αδελφές από πού να τις γνωρίσει; Έπρεπε να συστηθούν από την αρχή, όπως οι καινούργιοι γείτονες και να πουν «χαίρω πολύ διά την γνωριμίαν». Πώς καταντούν οι οικογένειες! Πλήρης διάλυση.

Η Ανάστω ήρθε μια δυο φορές ακόμα στην πατρίδα, βάφτισε κι ένα μωρό στην Αγία Παρασκευή, άναψε και όλα τα καντήλια στα εξωκλήσια και ξαλάφρωσε λίγο η καρδιά της. Μα κακά τα ψέματα, ο τόπος της πια δεν ήταν εδώ, δεν ήταν η μικρή πατρίδα των ονείρων της. Όσο ήταν στην Αμερική, τα όνειρά της ήταν γεμάτα από Ελλάδα και όταν ερχόταν στην Ελλάδα, αγωνιούσε για τον άντρα της και τα παιδιά της πίσω στην Αμερική. Εδώ Αμερικάνα και στην Αμερική Ελληνίδα, ένα ον μετέωρο, αιωρούμενο που δεν πατά σε στέρεο έδαφος, που πασχίζει να συνειδητοποιήσει πού τελικά ανήκει. Σιγά-σιγά συνειδητοποίησε ότι ανήκει αλλού, ότι η αναμονή του νόστου ήταν μάλλον ένας ευσεβής πόθος παρά ένας ρεαλιστικός στόχος. Η Ανάστω πέθανε στην Αμερική και στην Ελλάδα έφθασε μια απλή τυπική είδηση. «Χάσαμε τη μητέρα. Η κηδεία της θα γίνει αύριο». Όσπου να φθάσει το τηλεγράφημα, το

αύριο είχε γίνει παρελθόν. Την έκλαψαν οι δυο αδελφές που είχαν απομείνει πίσω, έλουσαν με δάκρυα τη φωτογραφία της και ύστερα την έβαλαν στο τραπέζι για να κρατούν ζωντανή την ανάμνησή της. Θα μου πείτε: Τι ζωντανή, τι πεθαμένη; Σωστά. Μήπως αυτές έκλαιγαν γιατί θα τους έλειπε από κοντά τους; Έτσι κι αλλιώς χώρια την έζησαν τη ζωή τους. Τα μεράκια της έκλαιγαν. Τα ζόρια που πέρασε από μικρό κοριτσάκι στην ξενιτιά, που παντρεύτηκε μόνη της, που δεν είχε έναν δικό της άνθρωπο με πόνο στις γέννες και στις λεχωνιές, που τα παιδιά της δεν γνώρισαν παππού και γιαγιά, θείους και ξαδέλφια. Αυτή είναι τελικά η μοίρα του ξενιτεμένου.

Ας γυρίσουμε όμως πάλι πίσω στον Θανάση. Ο Θανάσης λοιπόν που λέτε, νέο παιδί, με τους χυμούς της νιότης να ξεχειλίζουν από παντού, έμεινε αρκετόν καιρό κοντά στην παροικία. Οι μεγαλύτεροι, στη θέση των Γονέων και ο Ιερέας, στη θέση του πνευματικού καθοδηγητή, τον στήριζαν και τον προφύλαξαν από πολλές κακοτοπιές. Το λέω αυτό, γιατί πολλά παιδιά, που θέλησαν από την αρχή να ανοίξουν πάνω από τις δυνάμεις τους τα φτερά τους, χάθηκαν και δεν τους ξαναείδε κανείς. Έτσι δεν έπαθε και η οικογένεια του κοντοχωριανού του, του Γιώργου; Ο Γιώργος ήταν ένα άντρακλας δυο μέτρα. Το φθινόπωρο, όταν έπαιρνε το πρώτο χιόνι στο χωριό, γέμιζε το δασύτριχο στήθος του από τις νιφάδες καθώς φύλαγε τα πρόβατα ξαπλωμένος έξω στο βουνό. Δεν καταλάβαινε τίποτα. Τα έβαζε με τους λύκους και τα αγρίμια. Όταν όμως έναν βαρύ χειμώνα χάθηκε όλο του σχεδόν το βιος, απελπίστηκε. Κατέβηκε από το πέτρινο τοξωτό γεφύρι στο μοναστήρι της Παναγίας της Γαλακτοτροφούσας για να πάρει την ευχή της, έρριξε μια μαύρη πέτρα πίσω του και πήρε τα μάτια του. Ξεμπάρκαρε στην Αμερική. Ποιος τον συμμάζεψε, πού αστρέχιασε, τι δουλειές έκανε κανένας δεν έμαθε. Μερικοί πατριώτες είπαν ότι έμπλεξε με τη Μαφία της ποτοαπαγόρευσης του 1920 που ήλεγχε όλα τα επισήμως απαγορευμένα, ανεπισήμως όμως λειτουργούντα υπό την υψηλή προστασία της αστυνομίας παράνομα στέκια διάθεσης του αλκοόλ, τα οποία λειτουργούσαν επίσης και ως πολυτελή πορνεία και ως χαρτοπαικτικές λέσχες. Όλα τα «καλά παιδιά» του υποκόσμου

εκεί. Κουβαλούσε με παράνομες μαούνες το απαγορευμένο εμπόρευμα –έτσι τουλάχιστο φημολογούνταν- για λογαριασμό των γκάγκστερ, ποιος ξέρει τι διαφορές προέκυψαν και το εξαφάνισαν το παλικάρι. Οι νόμοι της Μαφίας και του Αλ Καπόνε δεν σήκωναν μαγκιές.

Γι' αυτό επαναλαμβάνω και θεωρώ σημαντικότερη τη συμβολή της παροικίας και της θρησκευτικής κοινότητας στην προσαρμογή των νέων και άπειρων παιδιών στα δεδομένα του νέου κοινωνικού και επαγγελματικού περιβάλλοντος. Υπάρχουν στο θέμα αυτό πολλές ενστάσεις. Μερικοί θεωρούν αυτές τις παροικίες ένα είδος γκέτο, το οποίο εμπόδισε την γρήγορη προσαρμογή των μεταναστών Ελλήνων στο νέο τους περιβάλλον, πράγμα απολύτως απαραίτητο για την επαγγελματική τους δικτύωση και πρόοδο, την εκμάθηση με γρηγορότερους ρυθμούς της γλώσσας, το άνοιγμά τους σε άλλους πολιτισμούς και τρόπους σκέψης κ.λ.π. Όλα αυτά είναι θεμιτά και απολύτως σεβαστά, αλλά πάντα πρέπει να λαμβάνονται υπόψη οι συνθήκες που επικρατούν σε κάθε περίπτωση. Εάν κανείς είναι ήδη ώριμος ηλικιακά και πνευματικά, δεν διατρέχει ιδιαίτερους κινδύνους από την ανάμιξή του με ξένα πολιτιστικά στοιχεία, τα οποία θα είναι σε θέση να αφομοιώσει δημιουργικά και προς όφελός του, αλλά, εάν δεν έχει αυτή τη δυνατότητα, τότε θα υιοθετήσει άκριτα ξένες αντιλήψεις, που απλά θα τον αποπροσανατολίσουν. Υπ' αυτήν την έννοια, οι κοινωνικοί συνασπισμοί των ομογενών λειτούργησαν θετικά εκείνους τους δύσκολους καιρούς της πρώιμης μαζικής μετανάστευσης του τέλους του 19^{ου} και των αρχών του 20^{ου} αι.

Ο Θανάσης λοιπόν, καθοδηγούμενος από ανθρώπους των ίδιων πολιτιστικών αντιλήψεων και με δεδομένη τη συναισθηματική τους στήριξη, κατάφερε να επιβιώσει χωρίς ιδιαίτερες παράπλευρες απώλειες μέσα στον κυκεώνα των πρώτων ημερών στην ξένη γη. Σιγά-σιγά επέκτεινε τον κύκλο των γνωριμιών του και σε άλλους ομογενείς εκτός Τζούρτζιας, κοντινών χωριών στην αρχή και Ελλήνων γενικά αργότερα, εγκατέλειψε τον αρχικό τόπο εγκατάστασής του και βρέθηκε εγκατεστημένος στην Tampa της Φλώριδας. Εκεί συνάντησε

τον γνώριμο καιρό της πατρίδας του, κλίμα γλυκό, καθαρό ουρανό, τοπίο όμορφο. Εκεί ήταν τελικά το πεπρωμένο του να ριζώσει . Εκείνο το πεπρωμένο, αν θυμάστε, που ο Θεός είχε προαναγγείλει στη μάνα του ότι ήταν «αδύνατον φυγείν». Εκεί από υπάλληλος μετεξελίχθηκε σε αφεντικό, δημιούργησε δύο πολυτελή εστιατόρια με μαύρους υπαλλήλους μέσα και παντρεύτηκε μία ελληνοαμερικάννα από τη Μάνη. Την Ανδρονίκη. Νίρα την αποκαλούσε ο ίδιος με ξενική προφορά. Τυπική εξέλιξη θα έλεγα έλληνα μετανάστη της πρώιμης μετανάστευσης. Όμως στο θέμα του γάμου ήταν πολύ συνηθισμένη και η αναζήτηση νύφης από την πατρίδα. Μια ανταλλαγή φωτογραφιών και τέρμα. Έτσι έφυγαν πολλές κοπέλες από τη Τζούρτζια και βρέθηκαν παντρεμένες στην Αμερική με συμπατριώτες τους. Μην ρωτήσετε πάλι: «μα είναι δυνατόν;» Ε, λοιπόν είναι. Έχετε δει την ταινία «Νύφες»;

Σ' αυτό το διάστημα οι επαφές του Θανάση με την πατρίδα ήταν δύσκολες. Ένα γράμμα μία στις τόσες και, ώσπου να πάρει την απάντηση, μπορεί να είχαν έρθει τα πάνω κάτω, όπως συνέβη με τον αδελφό του , τον Γιώργο, που, όταν έφευγε από την πατρίδα το γράμμα, του έστελνε χαιρετισμούς και όταν το έλαβε ο Θανάσης, ο αδελφός του με τα ξανθά μαλλιά είχε πλουτίσει τις τάξεις των αγγέλων με έναν ακόμη ξανθό άγγελο. Ειλεός είπαν. Μια κι έξω. Τα ίδια και με τη Ρηνούλα που στο μεταξύ μεγαλώνοντας είχε γίνει Ειρήνη. Πάει και αυτή. Κάθε που έπαιρνε μια τέτοια θλιβερή είδηση, έβαζε σε κύκλο έναν από τους δικούς του σ' εκείνη την οικογενειακή φωτογραφία της αυλής. Μετά από λίγα χρόνια κύκλωσε και τον πατέρα. Τα κενά πολλαπλασιάζονταν και οι προοπτικές δεν προδιαγράφονταν ευοίωνες. Και οι άλλοι που ήταν ακόμη στο κάδρο εκτός των κύκλων, άραγε πώς να ήταν μετά από τόσα χρόνια; Πόσες ρυτίδες θα είχαν αυλακώσει το πρόσωπό τους και πόσο θα είχε συρρικνώσει τη λεβεντιά τους ο χρόνος; Άρχισε να τον καταλαμβάνει το άγχος του χρόνου που σε κυνηγά και έχεις την αίσθηση ότι όπου νά 'ναι τελειώνει.

Ο Θανάσης στη νέα του πατρίδα είχε στρώσει τη ζωή του, που δεν έμοιαζε σε τίποτα μ' αυτά που είχε αφήσει πίσω του, όταν έφυγε, αμούστακο παιδάκι, από το χωριό του. Δουλειά

στρωμένη, σπίτι πολυτελές με ανέσεις, με λουτρό και ζεστά νερά, με ηλεκτρικές συσκευές, με καταπράσινους κήπους όπου ξεχώριζαν οι συστοιχίες των φοινίκων, αυτοκίνητο λιμουζινάτο, υπάλληλοι για την επιχείρηση και υπηρετικό προσωπικό για την κυρία. Δεν είχε λησμονήσει όμως και τίποτα απ' όσα είχε αφήσει πίσω του, όταν δώδεκα χρονώ έκανε το μεγάλο βήμα, ένα σάλτο μορτάλε, και ρίχτηκε στον ωκεανό με βάρκα την ελπίδα. Την ελπίδα που σου την υπαγορεύει η απερισκεψία της νιότης. Όμως αυτές οι «ανέλπιδες» ελπίδες πάνε τον κόσμο ένα βήμα πιο μπροστά. Το κυνήγι της χίμαιρας και του άπιαστου ονείρου είναι που βάζει φωτιά στα φρένα και πατάει μόνο γκάζι. Και έτσι μόνο η γη αλλάζει. Είπαμε βέβαια ότι ο καιρός τον κυνηγούσε, αλλά οι συνθήκες ήταν απαγορευτικές για να αποφασίσει ένα ταξίδι στην Ελλάδα. Ο πόλεμος, ο εμφύλιος, η ανώμαλη γενικά κατάσταση στην πατρίδα επιβράδυναν την απόφαση και τη δυνατότητα για μια πρώτη επιστροφή, έστω και για λίγο, στην πατρίδα. Όμως οι επαφές μετά τον πόλεμο βελτιώθηκαν κάπως. Στην αρχή οι συμπατριώτες της Αμερικής προσπάθησαν να ανακουφίσουν από τη φτώχεια τους δικούς τους με τα μπαούλα που τους έστελναν γεμάτα ρούχα, παιχνίδια, παπούτσια, κοσμήματα, τσάντες, καπέλα και ό,τι άλλο μπορεί να φανταστεί κανείς. Τέτοια μεγάλα μπαούλα με τα αυτοκόλλητα των τόπων αποστολής και παραλαβής υπάρχουν ακόμη σήμερα σε πολλά τζουρτζιώτικα σπίτια, αδιάψευστοι μάρτυρες της προσφοράς των ξενιτεμένων συγγενών από την Αμερική. Η πρώτη προσέγγιση για τον Θανάση ήρθε το 1954. Αποφάσισε να φέρει στην Αμερική τον μικρότερο αδερφό του, μιας που ο ίδιος δεν είχε τακτοποιήσει ακόμη κάποιες επαγγελματικές του υποχρεώσεις. Βιαζόταν να αποκαταστήσει τις επαφές, να προλάβει, γιατί η κλεψύδρα του χρόνου έτρεχε ασταμάτητα και η άμμος κόντευε να τελειώσει.

Εδώ αρχίζει ένας καινούργιος κύκλος στη ζωή του Θανάση. Η αλληλογραφία είχε πυκνώσει, τα νέα μέλη της οικογένειας διαδέχονταν το ένα το άλλο, έπαιρνε και μια μικρή ιδέα για την καινούργια όψη των δικών του από τις πρόσφατες φωτογραφίες που λάβαινε. Ήταν μια προετοιμασία για το σοκ που τον περίμενε κατά την πρώτη επαφή. Τον αδερφό του τον είχε

αφήσει λεχωνιάρικο στη σαρμανίτσα και τώρα ερχόταν στην Αμερική φτασμένος οικογενειάρχης με γυναίκα και τρία παιδιά πίσω στην Ελλάδα. Ο Θανάσης δεν ευτύχησε να αποκτήσει παιδιά και η ιδέα ότι γυρίζοντας στην Ελλάδα θα έβρισκε ένα σωρό ανίψια, τον τρέλαινε. Είχε βάλει τρεις κύκλους στην παλιά ασπρόμαυρη φωτογραφία της αυλής, όπως θυμάστε, μα τώρα θα πρόσθετε γύρω-γύρω ένα σωρό ονόματα. Αυτό αντιστάθμιζε κάπως τις απώλειες.

Ο αδελφός του ήρθε με πρόσκληση για έξι μήνες. Αυτούς τους μήνες ο Θανάσης ένιωσε ότι ξαναγεννήθηκε. Ρώτησε λεπτομερώς για όλους. Και πρώτα πρώτα για τη μάνα. Στο μυαλό του δεν είχε σβήσει ποτέ η τελευταία της εικόνα, εκεί στη Σμίξη, με τα μάτια υγρά και τα λουλούδια στο χέρι. Ζούσε ακόμα, αλλά για πόσο; Έπρεπε να βιαστεί.

Για τον αδερφό του έκανε ό,τι μπορούσε. Τον γύρισε σε όλα τα αξιοθέατα της Φλώριδας, στις παραλίες του Μαϊάμι με τις ατελείωτες χρωματιστές ομπρέλες, με τους φοίνικες στη σειρά, όρθιους σαν στρατιώτες. Πρωτόφαντα πράγματα. Είχαν και αυτοκίνητο. Κάρο το έλεγαν αυτοί κι ο αδερφός του γελούσε. Η τεχνολογία τους τον άφηγε άναυδο τον άπειρο έλληνα που έφυγε από μια Ελλάδα η οποία ελάχιστες αλλαγές είχε υποστεί από τον καιρό του Ομήρου και το άροτρο του Ησίοδου. Τα μόνα τροχοφόρα που κυκλοφορούσαν στους χωματόδρομους της ήταν τα κάρα. Θα μου πείτε τώρα: Τι κάρο, τι car; Το ίδιο όνομα ήταν. Αμ το ηλεκτρικό ρεύμα πού το πάτε; Αυτή ήταν η μεγάλη επανάσταση. Αυτοματισμοί παντού. Τα φώτα άναβαν μόνα τους, οι κουζίνες θερμαίνονταν χωρίς ξύλα, μουσικές ακούγονταν μέσα στο σπίτι και οργανοπαίχτες πουθενά. Και να ακούς τη φωνή σου χωρίς να μιλάς; Ποιος το ήξερε τότε το μαγνητόφωνο. Και άλλα και άλλα. Ο μικρός αδερφός μετέφραζε τις τεχνολογικές καινοτομίες σε ψυχική ευφορία και ευτυχία. Πίστεψε προς στιγμή πως «αυτή είναι ζωή, επί τέλους είδαμε, βρε αδερφέ, πώς ζει ο κόσμος». Πόσο έξω είχε πέσει! Είχε δει ο δυστυχής μόνο τη βιτρίνα του καταστήματος και βιάστηκε να βγάλει συμπεράσματα. Το κατάστημα διέθετε και υπόγεια, κυρίως υπόγεια, με δυσθεώρητο βάθος, που έξι μήνες ίσως δεν

ήταν αρκετοί για να αντιληφθείς την παρουσία τους και το περιεχόμενό τους.

Οι έξι μήνες πέρασαν γρήγορα και ο Θανάσης με τη Νίρα βρέθηκαν ένα πρωινό ν' αποχαιρετούν τον αδερφό στο λιμάνι και να στέλνουν μαζί του χιλιάδες χαιρετισμούς σε όλα τα μέλη, παλιά και νεότερα, της οικογένειας. Τον φόρτωσαν και δώρα, πολλά δώρα για τα παιδιά και τους μεγάλους. Ένα τεράστιο όμορφο κοχύλι ζωγραφισμένο που σε μετέφερε στις όμορφες παραλίες της Φλώριδας. Εικόνες πρωτόφαντες για τους απλούς ξωμάχους της ελληνικής υπαίθρου των μεταπολεμικών χρόνων. Και δυο πορσελάνινα διάφανα περιστερία κάτασπρα, που στέκονταν αντικριστά πάνω σε μία βάση και ήταν η προσωποποίηση της αγνότητας, της ομορφιάς και της αγάπης. Μέσα ήταν γεμάτα από ένα θεσπέσιο ποτό σαν το νέκταρ των Ολυμπίων. Και άλλα και άλλα... Ήταν η δεύτερη φορά που ο Θανάσης ζούσε τη σκηνή του αποχωρισμού. Η πρώτη ήταν στη Σμίξη. Τώρα όμως είχε δώσει μία υπόσχεση στον εαυτό του και στον αδελφό του. Σε λίγο θα γύριζε στην Πατρίδα για να προλάβει όσους ο Θεός του έκανε τη χάρη να τους αφήσει ακόμα πάνω σε τούτη τη γη.

Την υπόσχεσή του ο Θανάσης την κράτησε. Και βέβαια έπρεπε να πάρει και τη Νίρα μαζί του. Εδώ που λέτε αρχίζουν τα δύσκολα... Η Νίρα ήταν γέννημα θρέμμα της Αμερικής. Μιλούσε τα ελληνικά, αλλά από Ελλάδα ιδέαν δεν είχε. Μόνο ζωγραφιστή στον χάρτη την είχε δει, όταν έψαχνε να βρεί τη Μάνη. Έψαξε και για τη Τζούρτζια αλλά δεν κατάφερε να τη βρει. Ο Θανάσης την είχε προειδοποιήσει να μην ταλαιπωρείται ψάχνοντας, αλλά εκείνη επέμενε. Άρχισαν που λέτε οι ετοιμασίες για το μεγάλο ταξίδι. Για τον Θανάση ήταν ο νόστος του Οδυσσέως, για τη Νίρα μία καλοκαιρινή βόλτα στη Μεσόγειο. «Εγώ κατάθεση ψυχής και συ ταξίδι αναψυχής» που λέει και το τραγούδι.

Έτσι λοιπόν μέσα σε μιαν ανάλαφρη συναισθηματική ατμόσφαιρα η Νίρα άρχισε να ετοιμάζει τις βαλίτσες της. Τι φορέματα καθημερινά, τι τουαλέτες για βραδινούς χορούς, τι ρόμπες μακριές για το πρωινό ξύπνημα, τι μπουρνούζια για το μπάνιο, τι καπέλα με φτερά και λουλούδια, τι ψηλοτάκουνες

γόβες από τη μια ως την άλλη άκρη του χρωματικού φάσματος, τι γούνινες ζακέτες και ετόλ, τι, τι, τι... Ούτε για τις Βερσαλλίες του Λουδοβίκου να ετοιμαζόταν. Εν πάση περιπτώσει, ο Θανάσης την είχε προειδοποιήσει: «Νίρα, μήπως να τις περιορίσεις λίγο τις βαλίτσες;» «why Θανάσης; Με τα χρειάζομαι. I need, πώς το λένε;» «Δεν θα χωράμε στο σπίτι, my dear, understand;» «Θανάσης, δεν θα μείνουμε στο hotel;» «Darling, εγώ θα πάω στης μαμάς μου που έχω και 40 χρόνια να τη δω». «Ohh Θανάσης, κι εγώ μαζί με your mother; It's impossible». «Μπορείς να μείνεις και εδώ, αν θέλεις, my baby, σε έξι μήνες θα είμαι πάλι πίσω, να μου έχεις έτοιμο και ένα παστίτσιο, έτσι κουρασμένος που θά 'μαι».

Πρώτη φορά η Νίρα έβλεπε τον άντρα της εντελώς αδιάλλακτο, στον κόσμο του. Τα μάτια του δεν έβλεπαν ό,τι υπήρχε μπροστά του, αλλά διαπερνούσαν τους τοίχους, πετούσαν πάνω από τους ωκεανούς και τα βουνά, διήνυαν απέραντους κάμπους και έφθαναν στο πεζούλι της αυλής εκεί που καθιστοί είχαν βγάλει την οικογενειακή φωτογραφία πριν από σαράντα χρόνια. Ο Θανάσης είχε μάθει ότι το σπίτι είχε καεί από τους αντάρτες, αλλά δεν μπορούσε να εξαλείψει από το μυαλό του την εικόνα που κουβαλούσε μέσα του όλα αυτά τα χρόνια. Ούτε μπορούσε, ούτε ήθελε, γιατί ένιωθε πως έτσι θα έμενε άστεγος. Ούτε μπορούσε επίσης να φτιάξει μία καινούργια εικόνα, αν δεν έβλεπε το καινούργιο σπίτι, που στο μεταξύ είχε χτίσει ο μικρός αδελφός. Ζούσε λοιπόν με τις παλιές, τις γνώριμες εικόνες. Μήπως τη μάνα του δεν περίμενε να τη δει όπως την άφησε;

Οι μικροδιαφορές του Θανάση με τη σύζυγό του ξεπεράστηκαν γρήγορα. Η Νίρα μπορεί να ήταν Μανιάτισσα, αλλά εδώ δεν χωρούσαν μαγκιές. Ξέρεις τι θα πει να έχει ο άντρας σου σαράντα χρόνια να δει τους δικούς του, το σπίτι του, την πατρίδα του, τους παιδικούς του φίλους, το σχολείο του; Ξέρεις τι θα πει να ετοιμάζεται να συναντήσει τον πατέρα του και δυο μικρότερα αδέρφια του μέσα σε τρία κουτιά στα Κανίκια; Η Νίρα ήταν πεισματάρα, αλλά ήταν και έξυπνη γυναίκα. Καταλάβαινε ότι ήταν πολύ επικίνδυνο να παρατεντώσει το σχοινί και δέχθηκε άνευ όρων όλες τις

επιλογές του Θανάση που κόντεψαν, όπως εξελίχθηκαν τα πράγματα, αντί για το χοτέλι να τη στείλουν στο... σπιτάλι.

Αρχές Ανοίξεως άφησαν πίσω τους την απέραντη χώρα τους και πήραν τον δρόμο του νόστου. Για τον Θανάση ήταν όλα του τα συμπυκνωμένα όνειρα που τώρα άρχιζαν σιγά σιγά να απεγκλωβίζονται από τη φυλακή των σαράντα χρόνων και να παίρνουν σάρκα και οστά. Παράξενα συναισθήματα αντικρουόμενα μέσα του μια τον βασάνιζαν και μια τον γαλήνευαν. Χιλιάδες ερωτηματικά τον κατέτρυχαν. Θα μπορούσε όλη η στέρηση των σαράντα χρόνων της νιότης του να αντισταθμιστεί από τις αγκαλιές που τον περίμεναν ζεστές και ολάνοιχτες σε μια φτωχή κόχη στις πλαγιές της Πίνδου; Βάδιζε προς τον προορισμό του, με τον πόθο των πιστών που πάνε να προσκυνήσουν τα άγια χώματα της Ιερουσαλήμ. Προχωρούσε προς τη δική του Ιερουσαλήμ, τα άγια χώματα που πρωτοπάτησε ξυπόλυτος, που τον μάτωσαν και ζυμώθηκαν με το αίμα του, που εισέδυσαν στο είναι του και έγιναν κομμάτι του εαυτού του. Αυτό το στοιχείο του εαυτού του ήταν που δεν τον άφηγε τόσα χρόνια να ξεχάσει και τον καλούσε επίμονα πίσω στα αρχέγονα μονοπάτια των πρώτων του βηματισμών. Από την άλλη σφιγγόταν και έτρεμε στη σκέψη ότι μπορεί και να μην τη βρει την πατρίδα όπως την ονειρευόταν.

Κάποτε πια το ταξίδι τέλειωσε. Γλυκό και οδυνηρό μαζί. Από τον Πειραιά ανηφόρισαν προς την Πίνδο και κάποια στιγμή, μια στιγμή που η πραγματικότητα μπερδεύεται με το όνειρο, βρέθηκαν δίπλα στον πλάτανο της Σμίξης, που σε πείσμα του χρόνου στεκόταν εκεί όρθιος, ακόμα πιο γεροδεμένος και δυνατός. Στεκόταν εκεί για να υποδεχθεί αυτούς που είχε ξεπροβοδίσει κάποτε για άλλα μέρη. Τώρα ο Θανάσης θα ζούσε την «κάθαρση». Γέλια και χαρές, αγκαλιές και φιλιά. Και δάκρυα βέβαια. Και δάκρυα. Τι μαγικό φίλτρο είναι αυτό, ποια παράξενη χημική συνταγή αλχημιστικού εργαστηρίου παρήγαγε αυτό το ελιξίριο του πόνου και της χαράς που κυλάει στο μάγουλό σου και σε καθαίρει, σε αποφορτίζει, σου ξεπλένει τα μάτια και βλέπεις τα πράγματα ήρεμα, καθαρά, στις πραγματικές τους διαστάσεις. Σπουδαίο δώρο του Δημιουργού. Έμεινε εκεί να κοιτάζει για ώρα το τραγικό δένδρο. Ακούμπησε

πάνω του, το αγκάλιασε και του σιγοψιθύρισε πολλά. Ποιος ξέρει τι... Εκεί ήταν η πρώτη στιγμή που ξανάσμιξε με τους δικούς του. Δύσκολη στιγμή, τραγική. Άλλους άφησε κι άλλους βρήκε. Αλλιώς τους άφησε κι αλλιώς τους βρήκε. Έψαχνε για τη μάνα του. Σοκαρίστηκε, συγκλονίστηκε από την καινούργια της όψη. Έπεσε στην αγκαλιά της και της ψιθύρισε: «Άφησα μια νυφούλα, όταν έφυγα, και τώρα βρήκα μια γριά». Τώρα συνειδητοποιούσε ότι είχε χαθεί η ζωή. Του είχε φύγει μέσα από τα χέρια του. Είχε κυλήσει σαν υδράργυρος που, ενώ νομίζεις ότι τον διαφεντεύεις και τον κρατάς στα χέρια σου, κάνει μια έτσι και εξαφανίζεται. Έτσι και η ζωή του. Είχε την ψευδαίσθηση ότι την κουμαντάριζε κατά πως ήθελε, ότι την ήλεγχε, ότι θα την κρατούσε μέσα στις χούφτες του όσο εκείνος θα το αποφάσιζε, αλλά η πραγματικότητα άλλα εκέλευε. Ο χρόνος δυστυχώς «ρειν» ανεξαρτήτως των βουλήσεων, των προσδοκιών και των επιθυμιών μας. Έτσι «έρρευσαν» και τα σαράντα χρόνια του Θανάση στην ξενιτιά και τώρα συνειδητοποιούσε πόσο σύντομη και εφήμερη ήταν η ζωή. Φίλησε που λέτε και αγκάλιασε τους πάντες, ρώτησε τα ονόματά τους, -γιατί έπρεπε να τους ξαναγνωρίσει όλους απ' την αρχή- και όλοι εν πομπή ξεκίνησαν. Ο Θανάσης ξαναπατούσε τα ίδια χώματα, τις ίδιες πέτρες που είχαν παλιά ζυμωθεί με τα κύτταρά του, αγνάντευε το γυμνό βουνό που ορθώνονταν απέναντι από το ποτάμι, τον μύλο που είχε ακόμα λειτουργικό και όχι διακοσμητικό χαρακτήρα και λίγο πιο πάνω ξεπρόβαλαν μπροστά του τα Κανίκια. Είχαν πάρει όλοι μαζί την αντίστροφη πορεία από αυτή που είχαν κάνει πριν σαράντα χρόνια. Η ομήγυρη αλλαγμένη. Αδέρφια, συγγενείς, φίλοι και γειτόνοι τον περίμεναν με τα ίδια λουλούδια στα χέρια, όπως τότε που τον ξεπροβοδούσαν, άλλοι γερασμένοι, άλλοι καινούργιοι στην παρέα. Υπήρχαν και οι απόντες. Οι οριστικά απόντες. Τους αναζήτησε και του είπαν πως ήταν κοντά. Από κει θα περνούσαν πρώτα να τους χαιρετήσει, να τους πει ότι γύρισε. Ποιος ξέρει... Μπορεί και να τον έβλεπαν, να τον άκουγαν. Πάντως η δική του ψυχή θα ξαλάφρωνε. Εκεί, στα Κανίκια, όπου λειτουργούσε ήδη το νέο νεκροταφείο που είχε μεταφερθεί από το προαύλιο του Αγίου Γεωργίου, συνάντησε

τον πατέρα του, τον Γιωργάκη και την Ειρήνη δίπλα δίπλα, να έχουν παρέα και να μη νιώθουν τη μοναξιά του Άδη. Χάιδεψε τις φωτογραφίες τους, στάθηκε συλλογισμένος κάμποση ώρα μπροστά τους, άναψε και τρία κεριά και ύστερα γύρισε κατά τους ζωντανούς. Πάμε, τους είπε. Άρχισαν να ανηφορίζουν κατά τον απάνω μαχαλά ώσπου έφθασαν στο πατρικό του, αλλαγμένο και νεόκτιστο.

Το σπίτι είχε την πιο γιορτινή του όψη. Μέσα και έξω γεμάτο κόσμος. Ήταν σπουδαίο γεγονός η επιστροφή ενός ξενιτεμένου. Δεν ήταν δα και καθημερινή υπόθεση. Ο Θανάσης το περιεργάστηκε και η διαίσθησή του τον καθοδηγούσε αλάνθαστα. Πολλά είχαν αλλάξει, αλλά και πολλά είχαν μείνει όπως τα ήξερε. Α! να και το πεζούλι της αυλής. Να και ο παλιός ο τοίχος. Έβρισκε ξανά αναλλοίωτο το σκηνικό της παλιάς αγαπημένης του φωτογραφίας, της ασπρόμαυρης, το θυμάστε. Τους έβαλε όλους στη σειρά, με το ίδιο κιλίμι για φόντο- υπήρχε ακόμα- και τους έβγαλε όλους μια έγχρωμη φωτογραφία. Πόσο όμορφα φάνταζαν τα κρεμεζιά τριαντάφυλλα! Δυστυχώς μόνο αυτά, γιατί τα ξανθά μαλλιά του Γιωργάκη είχαν φύγει ανεπιστρεπτί και τα γαλάζια μάτια της μάνας είχαν θαμπώσει από το κλάμα μιας ζωής. Τα τριαντάφυλλα όμως εκεί στη θέση τους αναλλοίωτα γεφύρωναν το χάσμα των σαράντα χρόνων.

Η ζωή στην Ελλάδα κύλησε πολύ ενδιαφέρουσα και με πολλές εναλλαγές. Ο Θανάσης συμπεριφερόταν με την ψυχολογία του ανθρώπου που οι γιατροί του έχουν δώσει έξι μήνες περιθώριο για να διεκπεραιώσει όλες τις εκκρεμότητές του. Αυτούς τους έξι μήνες προσπάθησε να καλύψει όλα τα κενά που είχε αφήσει στα χρόνια της ξενιτιάς. Περπάτησε σπιθαμή προς σπιθαμή το χωριό του και ξανάφερε στο νου του αναμνήσεις ξεθωριασμένες. Εδώ είχε πέσει από την κερασιά και τον περιμάζεψαν σακατεμένο, εκεί μάλωσε με το γειτονόπουλο πάνω στη μοιρασιά των καρυδιών, στις κраниές έκοβε φούρκες για τις σφεντόνες και βέργες που τις κεντούσε με μεράκι και ύστερα τις χρωμάτιζε κόκκινες με τους ώριμους καρπούς από τα βούζια, αληθινά καλλιτεχνήματα. Στο ποτάμι έψαχνε τα καβούρια κάτω από τις πέτρες και θυμόταν ακόμα το τσίμπημα

μιας νεροφίδας. Στην Κουρούνα απέναντι σαλάγιζε τα γίδια και τα κατέβαζε για άρμεγμα. Στην πλατεία ξεδιπλώνονταν μπροστά του τα πανηγύρια και οι γάμοι, θεάματα που στα μάτια του δεν μπόρεσαν ούτε οι χολυγουντιανές υπερπαραγωγές να τα ξεπεράσουν. Και το σχολείο του... Με πόση αγωνία είχε τρέξει η μάνα του στον δάσκαλο όταν έμαθε από τα γειτονόπουλα ότι τον Θανάση της τον είχε βάλει τιμωρία στο υπόγειο. Τι να πρωτοθυμηθεί. Τι να πρωτοθυμηθεί... Οι πρώτες μνήμες του ανθρώπου είναι πολύ έντονες, τυπώνονται ανεξίτηλα στον νου του και τον συνοδεύουν σε όλη του τη ζωή, ακόμα και όταν η αμνησία του χτυπά την πόρτα στην περίοδο των γηρατειών. Τότε ο άνθρωπος μπορεί να μην θυμάται τι έφαγε το μεσημέρι, αλλά μπορεί να σου εξιστορήσει με κάθε λεπτομέρεια παλιές ιστορίες που τις ακούς και απορείς. Ο Θανάσης λοιπόν, παρά τα σαράντα χρόνια που είχαν μεσολαβήσει, θυμόταν με πλήρη διαύγεια συγκεκριμένα περιστατικά των παιδικών του χρόνων. Μια μέρα αγναντεύοντας απέναντι τα έλατα γύρισε πολλά, πολλά χρόνια πίσω, τότε που μικρό παιδάκι έβοσκε τα πρόβατα στη Μπάντη, καλοκαιρινό μαντρί πάνω από τους Αγίους Αποστόλους. Ξαφνικά έπιασε μια δυνατή νεροποντή απ' αυτές που έρχονται αναπάντεχα και ψάχνεις να βρεις πού να τρυπώσεις για να προφυλαχτείς. Το μικρό παιδί χώθηκε κάτω από έναν έλατο, το ίδιο και τα πρόβατα οδηγημένα από το ένστικτό τους. Περίμενε, περίμενε μα η μπόρα δεν έλεγε να κοπάσει. Αγριεύτηκε από τα μπουμπουνητά και τις αστραπές και στην αρχή έπιασε να ψιλοτραγουδά για να διασκεδάσει την αγωνία του. Μικρό παιδάκι βλέπετε. Ύστερα, σαν έβλεπε ότι θα έμενε για πολύ εκεί, έπιασε το τσεκουράκι που είχε πάντα μαζί του και άρχισε να σκαλίζει το όνομά του στον κορμό του έλατου. «Α. Τ.» Τα αρχικά του. Ξέχασε για λίγο τη βροχή και η αγωνία του φόβου εξαφανίστηκε. Είχε βάλει τη σφραγίδα του, ανεξίτηλο σημάδι της παρουσίας του και της διέλευσής του. Αυτή η σφραγίδα θα επιβεβαίωνε ως αδιάψευστος μάρτυρας την ύπαρξή του, και, όταν θα ήταν πια απών, θα αποτελούσε το μνημείο που θα τον συνέδεε με την αιωνιότητα. Δεν ήταν ιδιοτροπία του Θανάση αυτή. Όλοι οι άνθρωποι το ίδιο επιθυμούν. Αυτά θυμόταν ο Θανάσης ταξιδεύοντας νοσταλγικά

στο παρελθόν. Ξαφνικά φώναξε το ανηψάκι του, παιδάκι εντεκάχρονο. « Γιωργάκη, έρχεσαι να πάμε μια βόλτα;» Ξεκίνησαν και τράβηξαν κατά τον Άι-Γιώργη. Προχώρησαν προς τους Αγίους Αποστόλους, το Σιγκέτρο. Από κει ανηφόρισαν προ τη Μπάντη. Το έμπειρο μάτι του Θανάση και το ένστικτό του τους καθοδηγούσαν αλάθητα. Ο Θανάσης έψαχνε τον έλατό του και ο Γιωργάκης - που είχε το όνομα του άλλου Γιωργάκη της ασπρόμαυρης φωτογραφίας- ακολουθούσε ανυποψίαστος. Ξαφνικά ο Θανάσης σταμάτησε. Μπροστά του ορθώνονταν ο ίδιος έλατος που τον είχε κάποτε προστατέψει από κείνη τη μπόρα. Έψαξε τον κορμό του και ανακάλυψε τη σφραγίδα του. «Α. Τ.» Ο Θανάσης κυκλοφορούσε στον τόπο του. Αυτά τα μέρη ήταν δικά του. Τα ξαναβρήκε εκεί, στη θέση τους. Οι θύμησές του μέρα με τη μέρα πλήθαιναν, γίνονταν ποτάμι, ωκεανός. Προσπαθούσε να χωρέσει αυτόν τον ωκεανό των αναμνήσεων σ' ένα μικρό μπουκαλάκι και, όταν συνειδητοποιούσε το μάταιον των προσπαθειών του, τά 'βαζε με τον εαυτό του που ολιγώρησε και του έφυγε ο χρόνος και χάθηκαν οριστικά οι ευκαιρίες να ζήσει στις ρίζες του μαζί με τους ομοαίματους του που μέσα στα κύτταρά τους ήταν καταγραμμένες οι ίδιες ιστορικές μνήμες, οι ίδιες επιθυμίες, οι ίδιες επιδιώξεις. Βέβαια είχε και τα ελαφρυντικά του. Σκληρή ζωή, τραχιά φύση, νεανικά όνειρα, δύσκολα χρόνια. Τόσο δύσκολα που και οι ίδιοι οι γονείς μπροστά στο απόλυτο αδιέξοδο επιβίωσης, σιγά σιγά συμβιβάστηκαν με την ιδέα της ξενιτιάς, προσαρμόστηκαν και υποχώρησαν στην αδήριτη ανάγκη και μάλιστα, όσο περνούσε ο καιρός και πλήθαιναν οι τάξεις των συγχωριανών στον ξένο τόπο και έφθαναν τα δείγματα της προκοπής και αναβάθμισής τους, συναινούσαν και οι ίδιοι στον ξενιτεμό των παιδιών τους. Είναι γνωστή στους παλαιότερους η φράση: «Ο πρώτος γιος θα μείνει στα πρόβατα, ο δεύτερος θα πάει στην Αθήνα, ο τρίτος θα φύγει για την Αμερική». Τη μετανάστευση προς την Αμερική λοιπόν άρχισαν να την συνειδητοποιούν με τον καιρό και να την αποδέχονται ακόμη και οι γονείς. Ο Θανάσης όμως ανήκε στους πρωτοπόρους και αυτό είχε τις ανάλογες επιπτώσεις και στους γονείς του και στον ίδιο. Δεν γινόταν όμως να κρατηθεί στον

τόπο του. Μήπως αυτός δεν τον πονούσε; Μήπως δεν τον ονειρευόταν στον ύπνο και τον ξύπνο του όλα αυτά τα χρόνια; Δεν ήξερε σε ποιον να αποδώσει τις ευθύνες για την τροπή που είχε πάρει τελικά η ζωή του και βασανιζόταν. Όσο ήταν στην Αμερική, το είχε πάρει σχεδόν απόφαση. Όταν όμως επέστρεψε στις ρίζες του, έγινε μια κοσμογονία μέσα του. Γιατί, γιατί, γιατί... Τον κατέτρωγαν οι ερωτήσεις, ώσπου θυμήθηκε εκείνο το «πεπρωμένον» και μαλάκωσε η ψυχή του, η οποία άλλα κουράγια είχε στα νιάτα της και άλλα τώρα. Τώρα δεν είχε το κουράγιο να επαναστατήσει, να διεκδικήσει τη ζωή του. Προσαρμοζόταν απλώς στα δεδομένα της.

Στην Ελλάδα ο Θανάσης με τη Νίρα φρόντισαν να χορτάσουν όλες τις αισθήσεις και τα ενδιαφέροντά τους. Επισκέφθηκαν τους χώρους των ονείρων τους, γέμισαν τις αποσκευές τους με αναμνηστικά και έζησαν έντονα ό,τι μπορούσε να τους προσφέρει η πατρίδα. Βέβαια για τη Νίρα ήταν μια εξ ακοής πατρίδα. Δεν την είχε ζήσει ποτέ, μόνο από τις διηγήσεις του πατέρα της γνώριζε κάποια πράγματα. Έτσι οι δεσμοί της μ' αυτή ήταν πιο χαλαροί και η ανυπομονησία της για την επιστροφή ήταν ιδιαίτερα έντονη. Για τη Νίρα επί πλέον υπήρχαν πρόσθετες δυσκολίες καθώς και οι συνθήκες διαβίωσης στο πατρικό του Θανάση ήταν για τα δικά της μέτρα σχεδόν πρωτόγονες και τις καθημερινές της συνήθειες δεν είχε τη δυνατότητα να τις ικανοποιήσει. «Να πάω στην Αμερική», έλεγε και ξανάλεγε, «και να μπω μέσα σε ένα βαρέλι και να πιω, να πιω, να πιω κοκόλα»... Και οι οικείοι της απορούσαν: «Μα τσι δαίμονου ντι κοκόλα ιάστι ατσιά;» Τι διάβολο κοκόλα είναι αυτή; Χρειάστηκε να περάσουν πολλά χρόνια ώσπου να έρθει η κόκα κόλα στην Ελλάδα και να λύσουν την απορία τους. Για τον Θανάση αντίθετα ο χρόνος περνούσε γρήγορα. Θα ήθελε πάρα πολύ να μπορούσε να τον σταματήσει, να μπλοκάρει την κίνηση των άστρων, να είχε τη δύναμη να διατάξει: «Στήτω ο ήλιος». Όμως αυτά δεν είναι για τους θνητούς. Ζούσε λοιπόν όσα μπορούσε προσαρμοζόμενος στα δεδομένα και στο πίσω μέρος του μυαλού του άρχισε πια να υποβόσκει ένα σχέδιο μιας σύντομης και οριστικής επιστροφής στην πατρίδα μόλις θα τακτοποιούσε τις εκκρεμότητές του στην ξένη γη.

Με την ελπίδα της οριστικής επιστροφής ο Θανάσης μπόρεσε να αντέξει τον πόνο του επερχόμενου αποχωρισμού. Όταν έμενε ξάγρυπνος τα βράδια, δεν υπήρχε προσφιλέστερη σκέψη από τον σχεδιασμό αυτής της επιστροφής. Θα πουλούσε τα μαγαζιά, θα κρατούσε ένα σπίτι, έτσι για να καταλύουν αυτός και οι συγγενείς, άμα τους έφερνε ποτέ ο δρόμος προς τα 'κεί, θα έφερνε οπωσδήποτε το αυτοκίνητο στην Ελλάδα, και ένα από τα όπλα του, το πιο αγαπημένο, αυτό με την ασημένια λαβή για να χαίρεται στα βουνά με το κυνήγι της πέρδικας. Και ύστερα θα ερχόταν εδώ, να ζήσει με τη μάνα και τα αδέρφια του και τα ανίψια του, όλοι μαζί μια μεγάλη οικογένεια. Όνειρα, όνειρα που γέμιζαν τις δύσκολες ώρες. Τα όνειρα του ξενιτεμένου. Όνειρα σαν αυτά που κάνουμε όλοι την παραμονή της πρωτοχρονιάς, όταν περιμένουμε την κλήρωση του λαχείου. Είναι κι αυτό μια χαρά. Με ένα μικρό αντίτιμο ταξιδεύεις για λίγο στο βασίλειο των πιο απόκρυφων προσδοκιών σου και, ανεξαρτήτως του αποτελέσματος, μπορείς να πεις και εσύ: «Κι αν φτωχική τη βρεις, η Ιθάκη δεν σε γέλασε». Οι Ιθάκες μας βγάζουν στον δρόμο, μας δίνουν το ωραίο ταξίδι του ονείρου και της αναμονής. Έτσι και ο Θανάσης. Ανέμενε. Ανέμενε το οριστικό αγκυροβόλημα στην Ιθάκη του. Μ' αυτές τις σκέψεις και με χιλιάδες υποσχέσεις στη μάνα και στους δικούς του για γρήγορη επιστροφή, πήρε και πάλι τον δρόμο προς τα ξένα.

Όμως τα ξένα δεν ήταν πια τόσο ξένα. Εκεί ο Θανάσης είχε περάσει την περισσότερη ζωή του και η γυναίκα του άλλον τόπο απ' αυτόν δεν γνώριζε. Όταν ξεμπάρκαρε εκεί για δεύτερη φορά, ήταν όλα τόσο διαφορετικά. Εδώ ήταν το κρεβάτι του, εκεί η αγαπημένη του πολυθρόνα, εκεί το γραφείο όπου περνούσε ώρες διαβάζοντας τις εφημερίδες του, πιο πέρα η τραπεζαρία όπου είχαν κάνει ατελείωτα κέφια σε γιορτές και επετείους. Μα πάνω απ' όλα ο αφοσιωμένος του σκύλος που μετά από έξι μήνες χωρισμού δεν ήξερε τι να κάνει για να δείξει τη χαρά του που ξανάσμιγε με τον αφέντη του τον οποίο περίμενε υπομονετικά όπως ο Άργος τον Οδυσσέα. Όλα τόσο οικεία, τόσο δικά του. Τελικά ποιος ήταν ο τόπος του; Ετούτος ή εκείνος; Η πατρίδα των παιδικών του χρόνων ή η γη της ενηλικίωσής του; Η χώρα των ομοαίματων αδελφών του ή των

αδελφικών του φίλων; Δύσκολα ερωτήματα που τα έκαναν ακόμη πιο δύσκολα οι συνθήκες και οι παρεμβάσεις της γυναίκας του. Δύσκολα ερωτήματα που βασάνιζαν τον νου και την ψυχή του. Στο μεταξύ ήρθαν και κάποια απρόοπτα, κάποια απ' αυτά που ξεστρατίζουν τους προγραμματισμούς μας. Οι γιατροί σύστησαν ανάρρωση και επαναληπτικές εξετάσεις. Και ο πατέρας της Νίρας, υπερήλικος πια, δεν ήταν για να μείνει μόνος. Η ζωή μάλλον ακολουθούσε τον δρόμο της ανεξάρτητα από τις βουλήσεις του υποκειμένου. Ο Θανάσης μπερδεμένος από τα «θέλω» και τα «μπορώ» του και προσπαθώντας να βρει μια άκρη, θυμήθηκε μια συμβουλή που του είχε δώσει παλαιότερα ένας φίλος. «Μην σπρώχνεις το ποτάμι, κυλάει από μόνο του» του είχε πει. Ο Θανάσης το είχε σπρώξει πολύ το ποτάμι, αλλά τώρα πια οι δυνάμεις του δεν τον στήριζαν. Ήταν πολύ βολικό λοιπόν να υιοθετήσει το «κυλάει από μόνο του». Μήπως όμως πράγματι κυλάει από μόνο του; Δύσκολα ερωτήματα. Ποιος ξέρει άραγε; Σημασία έχει ότι ο Θανάσης δεν είχε πια την ίδια φλόγα για τη ζωή. Τα όνειρά του όσο πήγαιναν και ξεθώριαζαν, τα χρώματα της πατρίδας γίνονταν γκριζα σαν την παλιά φωτογραφία. Η φλόγα μέσα του όμως σιγόκαιγε ακόμα. Σιγόκαιγε και τον βασάνιζε. Και εκεί πάνω, που άλλα ήθελε και άλλα μπορούσε πια, ήρθε η λύση άνωθεν. Ένα τηλεγράφημα και όλα άλλαξαν. «Χάσαμε τη μητέρα». Μεγάλωσε η παρέα στα Κανίκια. Ο Θανάσης ένιωσε να σπάει κάτι μέσα του. Ήταν ο δεσμός με την πατρίδα του; Μήπως τελικά η μάνα ήταν ο συνδετικός κρίκος, ο μαγνήτης που κρατούσε τις σκέψεις και τα όνειρά του δεμένα με την πατρίδα; Ό,τι δεν είχε καταφέρει ο χρόνος, το κατάφερε μια μεγάλη απώλεια. Η πατρίδα του Θανάση ήταν πια πολύ φτωχή, μικρή και μακρινή. Τώρα ήξερε. Η μοίρα του ήταν εδώ. Το ξένο χώμα έμελλε να γίνει η τελευταία αγκαλιά που θα τον δέχονταν στα σπλάχνα της. Πόσο μετανιωμένος ήταν που δεν είχε πάρει μια χούφτα χώμα απ' την πατρίδα του ως τελευταίο φυλαχτό στο στερνό του ταξίδι...

**Μαρία Ταμπακιώτη - Σίμου
Φιλόλογος - Μέλος της ΦΑΤΑ.**